

# СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

***ДРЬОМІН В. М.***

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,  
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

## **ПРОТИДІЯ ДЕІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ: ЗАВДАННЯ ДЛЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ**

Як показують кримінологічні дослідження, злочинність прагне до самовідтворення, впливаючи на базові державні інститути. Криміналізація суспільства і влади постає як процес злиття злочинного світу і державних інститутів, та, як наслідок, породжує нездатність держави виконувати свої функції. Численні зміни в структурі та механізмі діяльності органів кримінальної юстиції не мали системного характеру. Вони були переважно спрямовані на задоволення відомчих інтересів і не забезпечили створення оптимальної системи запобігання злочинним діям, їх виявлення, розслідування і покарання винних осіб. Масштабне, але хаотичне реформування суспільства в пострадянських країнах призвело до генералізованої інституціональної кризи. Ми переконані, що штучна деінституціоналізація органів державної влади та управління на початку 90-х років минулого століття стала основною метою багатьох псевдореформаторських змін, які, по суті, були спрямовані на створення сприятливих умов для приватизації, що отримала тверду характеристику «кримінальної». Держава як політичний інститут не впоралася зі своїми функціями, а з основних напрямків своєї діяльності свідомо створювала умови для незаконного збагачення окремих осіб або груп («кланів»). Поступова деінституціоналізація влади і втрата державними інститутами довіри своїх громадян зумовлена проникненням криміналітету в бізнес, а кримінального бізнесу — до влади. В Україні не відбулося головного — відділення бізнесу від влади. Проникнення злочинності у владу створює реальні загрози національній безпеці. Державні інститути внаслідок криміналізації втрачають довіру

народу, а отже — свою легітимність. Втрата легітимності розглядається як одна з важливих ознак деінституціоналізації влади.

Високий рівень корупції та втягнення держслужбовців та співробітників правоохоронних органів у криміналізовану економіку, пряма або непряма підтримка кримінальних практик не тільки суттєво знижують авторитет і ефективність інститутів правопорядку, але фактично сприяють руйнуванню інституціональних основ держави.

Реальний рівень злочинності серед керівників усіх рівнів влади та управління невідомий, проте на підставі зіставлення різних соціологічних та кримінологічних досліджень можна зробити висновок, що кримінальність влади стала її самостійною властивістю, а в багатьох випадках і функціональною ознакою. У владі формуються так звані «клані», а наявність бізнес-інтересів у її вищих ешелонах перетворює державу в «державу-корпорацію» (А. Фурсов).

«Держава-клан», або «державо-корпорація», уособлені терміном «влада», отримують ту очевидну перевагу, яка полягає в можливості на свій розсуд проявити себе «благодійником» стосовно тієї чи іншої соціальної групи, того чи іншого регіону, тієї чи іншої галузі, підприємства, фінансової установи. Підвищення зарплат і пенсій, виплати тим чи іншим категоріям населення винагород або заборгованостей — це стає частиною політики держави-корпорації. Люди, які взяли на себе відповідальність за функціонування такого політичного режиму, докладають законних і незаконних зусиль до самозбереження і відтворення свого багатства і статусу. Населення, що потрапляє за своїм власним бажанням у результаті виборів у залежність від держави-клану, буде вимушено підтримувати своїх висуванців у цій глобальній політико-економічній грі, до якої воно не має ніякого відношення. Україна переживає не просто реформи, а жорстоку конкуренцію економічних кланів на межі взаємного знищення в боротьбі за економічне панування і політичну владу. Очевидно, що найбільш сприятливими умовами для заволодіння важелями економічного і політичного впливу є ситуація розбалансованості соціальних інститутів. Звідси — постійні (планові і дострокові) вибори на всіх рівнях, нескінченні кадрові перестановки, зміни керівників уряду, міністерств і відомств, необґрунтовані реорганізації та перетворення правоохоронних установ тощо.

Протидія штучній деінституціоналізації державної влади є першочерговим завданням на шляху стабілізації суспільних відносин і головним напрямком у запобіганні криміналізації суспільства. З огляду на вищесказане, сьогодні як ніколи актуальним питанням стає підготовка кримінологів для роботи в органах влади і управління, в правоохоронних органах. На жаль, кримінологічна наука витісняється з навчальних програм, незважаючи на те, що криміногенна ситуація в нашій країні стрімко погіршується, а темпи криміналізації суспільства становлять загрозу національній безпеці. У зв'язку з цим, на нашу думку, актуальною є постановка питання про необхідність введення спеціальної

освітньої програми для підготовки кримінологів. Слід звернути увагу на те, що Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики на виконання постанови Кабінету Міністрів України ще від 04.05.93 року «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики» розробив Національний класифікатор України «Класифікатор професій» (чинний від 28.07.2010), призначений для застосування центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, Федерацією роботодавців України, всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників, у якому значаться такі професії, як «кримінолог» і «соціолог-кримінолог» (2442.2). У цьому документі підкреслюється, що необхідний рівень освіти фахівців досягається завдяки реалізації освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки і має в цілому відповідати колу та складності професійних завдань та обов'язків. Тоді, наприклад, народні депутати замість численних радників з невідомими обов'язками могли б включати до штатного розпису кримінологів – фахівців в сфері протидії злочинності та корупції, проведення кримінологічної експертизи законопроектів. В системі правоохоронних органів повинні бути створені кримінологічні підрозділи і введені посади кримінологів. Такі заходи будуть повністю відповідати відомій і загальноновизнаній думці – краще попереджати злочини, ніж карати за них (Ч. Беккарія). Однак складається враження, що кримінологія сьогодні, як і в «застійні» брежнєвські часи, може стати небажаною для можновладців, так як розкриває кримінальні реалії в широкому соціальному і політичному контекстах.

**ГОЛОВКІН Б. М.**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,  
доктор юридичних наук, професор

## **ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У МИТНІЙ СФЕРІ**

Корупційна злочинність у митній сфері – це система корупційних злочинів і злочинів, пов'язаних з корупцією, що вчиняються посадовими (службовими) особами митних органів ДФС України при застосуванні законодавства з питань державної митної справи у відносинах з особами, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон, а також при взаємодії з іншими органами держави,